

NASLOVNICA

ČLANCI

Tekući broj

Prethodni broj

Prošli brojevi

Zbirke po temama

TKO ŠTO RADI U
JAVNOM
ZDRAVSTVU

DOGAĐANJA

O NAMA

HČJZ

Upute za autore

Autorska izjava

PISMA ČITATELJA

KORISNI LINKOVI

Baze podataka

Časopisi

Edukacija

Knjige

Kongres

Medline

Newsletter

Organizacije

MAPA PORTALA

Tema iz preventive

Pokušaj konstrukcije i preliminarne validacije upitnika fonološke svjesnosti kod predškolske djece**(An attempt to construct and preliminary validate the phonologic awareness questionnaire at the preschool children)**

Maja Pavić, Joško Sindik

Dječji vrtić «Trnoružica», Zagreb

Sažetak

Glavni problem ovog istraživanja je: konstruirati i utvrditi metrijske karakteristike u pilot-verziji upitnika za procjenu fonološke svjesnosti. Utvrđena je pouzdanost te faktorska struktura upitnika te ispitana povezanost upitnika s dimenzijama razvojnih kompetencija predškolske djece, te dva upitnika spremnosti djeteta za polazak u školu. Ispitan je prigodni uzorak sve predškolske djece koja su bili školski obveznici u idućoj školskoj godini (72), iz odgojnih skupina Dječjeg vrtića «Trnoružica» u Zagrebu, primjenom Upitnika fonološke svjesnosti (UFS), Santa Barbara zdravi start upitnik za odgajatelje (SBZSZO), Ravenovim progresivnim matricama u boji te Grafičkim testom perceptivne organizacije (Bender-Santucci). Utvrđeno je da Upitnik fonološke svjesnosti (UFS) posjeduje vrlo zadovoljavajuće metrijske karakteristike, a značajno je povezan i s razvojnim kompetencijama i s perceptivnom organizacijom, a nešto u manjoj mjeri i s neverbalnom inteligencijom. Dane su implikacije za praktični rad.

Ključne riječi: djeca, fonološka svjesnost, kompetencije, predškolski, validacija**Abstract**

The main problem of this research is construction and examination metric characteristics in the pilot version of the questionnaire for assessing phonologic awareness. The reliability and factor structure of the questionnaire were determined. The correlations between the questionnaire with the questionnaire for measuring dimensions of competence development status at preschool children, as same as with two questionnaires children's readiness for starting at school were calculated. The occasional sample of all preschool children who will go to school in the next school year (72) was examined. The sample of subjects consisted children from different nine education groups in the Kindergarten "Trnoruzica" in Zagreb, using Phonologic Awareness Questionnaire (PAQ), Santa Barbara Healthy Start questionnaire for educators (SBHSQE), Raven's Colored Progressive Matrices (CPM) and Graphic Test of the Perceptive Organization (Bender-Santucci). It was found that the Phonologic Awareness Questionnaire has a very satisfactory metric characteristics, significantly correlated with the developmental competence, perceptive organization, and in a lesser extent with non-verbal intelligence. There are few implications for the practical work.

Key words: children, phonologic awareness, competence, preschool, validation**Uvod i problemi**

Sustavno poticanje obilježja koja su temelj pripremljenosti za polazak u osnovnu školu bitna je zadaća poticanja općeg psihosomatskog razvoja djeteta starije vrtićke dobi (dakle, djeteta u šestoj i sedmoj godini života). Različiti autori, poimajući spremnost za školu kao složeni sklop, navode slične karakteristike koje taj sklop uključuje. Smiljanić (1) govori o intelektualnoj, tjelesnoj, emocionalno-socijalnoj spremnosti, te o ranijem iskustvu i motivaciji za učenje. Toličić (1) navodi tjelesnu, osobnu i funkcionalnu zrelost.

Spremnost djece za polazak u školu i dječji vrtić. Različita istraživanja pokazala su kako ispitivanje spremnosti djeteta za školu ima značajnu ulogu u zaštiti psihofizičkog zdravlja. U procjenjivanju psihofizičke pripremljenosti djeteta za školu u dječjem vrtiću, bitnu ulogu imaju rezultati testova i procjena stručnih suradnika (psihologa i logopeda u prvom redu, te zdravstvenog voditelja i pedagoga). Međutim, neophodni su i neizostavni podaci procjena i opservacija odgajatelja predškolske djece, koji svakodnevno s djecom borave, te su u mogućnosti prepoznati nekolicinu značajnih karakteristika djece, koje se jedino i mogu percipirati trajnijim boravkom s djecom. Ove su karakteristike kod djece u različitoj mjeri razvijene, tj. različit je broj djece koja odstupaju od «prosjeaka» u ovom ili onom smjeru. Te karakteristike više su ili manje povezane, i u različitoj mjeri mogu biti prognostičke za «opću» pripremljenost za polazak u osnovnu školu.

Fonološka svjesnost. Fonološka svjesnost je sposobnost obrade glasovne strukture govornog jezika (2). Fonološka svjesnost je sposobnost da se iskazuje i barata strukturama izraza drugačijima od njihova značenja (Stockhouse, i Wells, 1997, 2). Fonološka svjesnost uključuje razumijevanje različitih načina na koje se jezik može podijeliti u manje jedinice koje se nalaze u određenim odnosima i kojima se može manipulirati (3 i 4). Fonološka svjesnost ne podliježe «sve ili ništa» principu razvoja već se razvija postupno, od jednostavnijih prema složenijim vještinama. Temeljna vještina fonološke svjesnosti javlja se oko treće godine, a iskazuje se kroz otkucavanje slogova, zatim slijedi prepoznavanje i pamćenje rime, prepoznavanje prvog i zadnjeg glasa u riječi, te svjesnost o fonemima koja se definira kroz znanje o glasovnim uzorcima u riječi u svom najjednostavnijem obliku, a u složenijem obliku odnosi se na sposobnost manipuliranja glasovima u riječi – brisanje, dodavanje ili zamjenu glasova. (5). Biti fonološki svjestan znači imati osnovno razumijevanje na svim tim razinama.

Važno je napomenuti da u principu postoji bitna razlika između fonološke i fonemske svjesnosti. Dok fonološka svjesnost uključuje slušnu i oralnu manipulaciju glasovima, fonemska svjesnost odnosi se na uspostavljanje veze između pisanih simbola - slova i njihove zvučne realizacije - glasova (6). To je sustav podučavanja čitanja koji se temelji na abecednom načelu, a naglasak je na usvajanju veze slovo - glas (3). Abecedni sustav zahtijeva niz složenih procesa, među kojima je nužna raščlamba riječi i to u glasovne jedinice (foneme) i vizualne jedinice (grafeme). Tako aktivnost čitanja u abecednom sustavu sadrži sljedeće procese: raščlambu riječi u glasove, učenje i pronalaženje korespondencije između napisanog slova i pripadajućeg glasa, povezivanje glasova u cjelovitu riječ i uočavanje značenja riječi.

Djeca obično pokazuju znakove inicijalne fonološke svjesnosti s razumijevanjem rime i aliteracije. Kod mnoge djece to možemo primijetiti dosta rano tijekom jezičnog razvoja, što može biti uvelike potpomognuto čitanjem pjesmica u rimi. Kako djeca postaju starija njihova fonološka svjesnost ne mora se

TEMA IZ PREVENTIVE

Trauma sustav u Republici Hrvatskoj

Prehrana osoba sa sindromom Down u Njemačkoj 2004.-2006.

Učestalost Ehinokokeze u Hrvatskoj tijekom četrdeset godina - 1968. do 2008.godine

Pokušaj konstrukcije i preliminarne validacije upitnika fonološke svjesnosti kod predškolske djece

Analiza stupnja uhranjenosti srednjoškolskih djevojaka u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

SDRŽAJ

Priprema za ispis članka

Pošaljite ovaj članak:

Upišite e-mail adresu

POŠALJI STRANICU

nužno razviti u fonemsku svjesnost. Zapravo je razvoj mnogo kompleksnije fonemske svjesnosti težak većini, a vrlo težak manjem broju djece (3). U usvajanju fonološke svjesnosti važnu ulogu imaju kognitivne sposobnosti, kratkoročno verbalno pamćenje i jezično razumijevanje. To znači da dijete treba razumjeti određeni govorni isječak, zadržati ga dovoljno dugo u pamćenju da bi nad njim moglo izvesti određenu razinu fonološke svjesnosti, a zatim ga govorno realizirati.

Mnogi autori promatraju fonološku svjesnost kao predvještinu čitanja, posljedicu čitanja ili kao uzajamnu povezanost razvoja fonološke svjesnosti i vještine čitanje. U prilog činjenici da je fonološka svjesnost predvještina čitanja govori istraživanje u kojem je ispitano 400 djece kronološke dobi 4-5 godina (Castle, Rich, i Nicholson 1994, prema 4). Na temelju ispitanih sposobnosti analize, sinteze, rime i aliteracije pokazalo se da su djeca s dobrom fonološkom svjesnosti bila i dobri čitači. U prilog ovom stajalištu navodi se i pozitivan utjecaj programa za uvježbavanje fonološke svjesnosti Ladders to Literacy (O'Connor, Notari-Syverson, i Vadasy, 1998, prema 3) and Teaching Phonemic Awareness (3). Fonološka svjesnost kao posljedica čitanja opravdava se pretpostavkom da se ne javlja prije pete ili šeste godine, što ukazuje da je sazrijevanje fonološkog sustava pod utjecajem usvajanja vještine čitanja. Također odrasle nepismene osobe koje su naknadno opismenjivane pokazale su znatno bolje rezultate u svim zadacima fonološke svjesnosti zbog poznavanja pravopisnih pravila i abecednog načela.

Na uzajamnu povezanost razvoja fonološke svjesnosti i vještine čitanja ukazuje pretpostavka da učenje čitanja ubrzava shvaćanje da pisane riječi sadrže kombinacije slova koje su sustavno povezane s glasovnim jedinicama (6). Rezultati istraživanja pouzdanosti i valjanosti testova fonološke svjesnosti koje je proveo Yoop (7), u skladu su s prijašnjim istraživanjima. Većina testova koje je autor primijenio bila je značajno i pozitivno povezana. Proveo je istraživanje na uzorku od 96 djece predškolske dobi, dobrog raspona od 5,4 do 6,8 godina. Kao ispitni materijal koristilo se 10 testova fonološke svjesnosti. Fonološka sinteza pokazala se kao jedan od najlakših testova fonološke svjesnosti za djecu predškolske dobi. Perfetti i sur. (8) navode da fonološka sinteza prethodi fonološkoj analizi kod djece prvog razreda. I ovo je istraživanje također pokazalo da je fonološka sinteza lakša od fonološke analize za predškolsku djecu, te da su za djecu predškolske dobi najlakši zadaci rime, a najteži zadaci brisanja fonema.

S obzirom da je u praksi malo standardiziranih a upotrebljivih (prvenstveno u vremenskim okvirima) testova za ispitivanja fonološke svjesnosti, nastojali smo konstruirati jedan, koji bi se lako koristio u praktičnom radu logopeda u dječjem vrtiću. Dakle, osnovni cilj našeg istraživanja bio je utvrditi bitne metrijske karakteristike Upitnika fonološke svjesnosti. U tu svrhu definirani su i problemi istraživanja:

1. Utvrditi deskriptivne karakteristike Upitnika fonološke svjesnosti.
2. Utvrditi pouzdanost i konstruktivnu valjanost Upitnika fonološke svjesnosti.
3. Utvrditi konkurentnu valjanost Upitnika fonološke svjesnosti.

Materijal i metode

Ispitan je namjerni uzorak od ukupno 72 djeteta. To su bila sva djeca u dječjem vrtiću koja su bila školski obveznici u 2008/2009. pedagoškoj godini. Sva djeca su bila polaznici redovitog cjelodnevnog programa u Vrtiću, dobi od 5,8 do 7,1 godina. Od toga sudjelovalo je 35 dječaka i 32 djevojčice. Svi rezultati su prikupljeni individualnim testiranjem djece, primjenom sva četiri mjerna instrumenta.

Upitnik fonološke svjesnosti (UFS). Ispitana je fonemska svjesnost korištenjem slovarice i fonološka svjesnost korištenjem upitnika koji je konstruiran u svrhu ispitivanja. Prilikom sastavljanja upitnika vodilo se računa o tome da su riječi djeci poznate, te da u riječima nisu prisutne konsonantske skupine radi jednostavnijeg izvršavanja zadataka. Upitnik se sastojao od 6 zadataka, a u svakom zadatku se nalazilo 5 riječi, počevši od riječi sa 3 glasa do riječi sa 7 glasova, osim u zadnjem zadatku baratanje glasovima koji je sadržavao 6 riječi i to 3 riječi za manipuliranje početnim glasom i 3 riječi za manipuliranje posljednjim glasom. Svakom djetetu je na temelju jedne riječi (koja je služila kao primjer) objašnjeno što se od njega očekuje da napravi u konkretnom zadatku. Zatim su djetetu čitane riječi redom za svih 6 zadataka, a dijete je moralo izdvojiti prvi glas, zadnji glas, napraviti analizu i sintezu riječi, prebrojati glasove u riječi i pokazati razumijevanje u zadatku sa baratanjem glasova.

Dakle, u istraživanju je korišteno 6 fonoloških i 1 fonemska varijabla. Rezultati su formirani kao jednostavna linearna kombinacija broja točnih odgovora za pojedinu varijablu, dok je varijabla ukupna fonološka svjesnost definirana kao zbroj točnih odgovora za prvih šest varijabli.

Fonološke varijable:

- 1) Izdvajanje 1. glasa u riječi – 5 zadataka (dijete ima zadatak izdvojiti prvi glas u riječima od tri, četiri, pet, šest i sedam glasova; rezultat je broj uspješno riješenih zadataka)
- 2) Izdvajanje zadnjeg glasa u riječi – 5 zadataka (dijete ima zadatak izdvojiti zadnji glas u riječima od tri, četiri, pet, šest i sedam glasova; rezultat je broj uspješno riješenih zadataka)
- 3) Glasovna analiza – 5 zadataka (dijete ima zadatak rastaviti na glasove riječi koje sadrže tri, četiri, pet, šest i sedam glasova; rezultat je broj uspješno riješenih zadataka)
- 4) Glasovna sinteza – 5 zadataka (dijete ima zadatak sastaviti glasove u riječi koje sadrže tri, četiri, pet, šest i sedam glasova; rezultat je broj uspješno riješenih zadataka)
- 5) Brojanje glasova – 5 zadataka (dijete ima zadatak izbrojiti glasove u riječima koje se sastoje od tri, četiri, pet, šest i sedam glasova; rezultat je broj uspješno riješenih zadataka)
- 6) Baratanje glasovima – 6 zadataka (dijete ima zadatak zamijeniti početni glas drugim zadanim početnim glasom, te zadnji glas drugim zadanim zadnjim glasom - za riječi od tri, četiri i pet glasova; rezultat je broj uspješno riješenih zadataka).

Fonemska varijabla:

- 7) Usvojenost veze slovo – glas uz pomoć slikovnog predloška za svaki pojedini glas iz slovarice (rezultat je broj točno prepoznatih slova).

Upitnik fonološke svjesnosti (UFS)

1. IZDVAJANJE PRVOG GLASA

Primjer: puž

RIJEČ	+/-
uho	
žaba	
kotač	
čarapa	
autobus	

2. IZDVAJANJE ZADNJEG GLASA

Primjer: jež

RIJEČ	+/-
čep	
otok	
balon	
jabuka	
sendvič	

3. GLASOVNA ANALIZA

Primjer: čaj

RIJEČ	+/-
sat	
kapa	
limun	
cipela	
semafor	

4. GLASOVNA SINTEZA

Primjer: miš

RIJEČ	+/-
pas	
kiša	
sapun	
jagoda	
magarac	

5. BROJANJE GLASOVA

Primjer: zima

RIJEČ	+/-
(6) salama	
(4) kuća	
(7) telefon	
(3) šal	
(5) zubar	

6. BARATANJE GLASOVIMA

Primjer: Ako u riječi mak umjesto m stavimo r dobit ćemo... (rak)

Ako u riječi med umjesto m stavimo l dobit ćemo... (led)
Ako u riječi kapa umjesto k stavimo š dobit ćemo... (šapa)
Ako u riječi krava umjesto k stavimo t dobit ćemo... (trava)
Ako u riječi nos umjesto s stavimo ž dobit ćemo... (nož)
Ako u riječi pile umjesto e stavimo a dobit ćemo... (pila)
Ako u riječi metak umjesto k stavimo r dobit ćemo... (metar)

7. POZNAVANJE SLOVA ABCEDE

U slovarici «Slovarica slagalica» (9) djeca su prepoznavala slova i imenovala ih.

Ravenove progresivne matice u boji (CPM). Ravenove obojene progresivne matrice (u daljem tekstu CPM, autora Raven, 1945., modificirana verzija Raven, Court i Raven, 1990., sve iz 10) su test koji se koristi kao mjera neverbalne inteligencije. CPM se sastoji od 36 čestica raspoređenih u 3 serije po 12: A, AB i B. Sve tri serije zajedno daju tri mogućnosti ispitaniku za razvijanje dosljednog načina mišljenja, a ljestvica od 36 zadataka kao cjelina napravljena je za što je moguće preciznije procjenjivanje mentalnog razvoja prema intelektualnoj zrelosti. Maksimalni mogući rezultat iznosi 36 bodova, a minimalni 0 bodova. Rezultat se formira kao suma točno riješenih zadataka za svaku od tri serije, a zbroj rezultata za sve tri serije formira konačni rezultat u testu, koji se izražava percentilom u odnosu norme za dob djeteta. Split-half metodom dobilo se da pouzdanost CPM varira od ,65 (Harris, 1959., iz 10) do ,90 Freyberg (1966, iz 10). Carlson i Jensen (1981, iz 10) su pronašli da CPM nije podjednako valjan za sve dobne grupe, i za sve narode (pouzdanost varira od ,20 do ,80). Pokazalo se da je test osjetljiv na funkcionalne fluktuacije u očitovanju intelektualne aktivnosti. Zasićenja CPM G-faktorom inteligencije kreću se od 0,74 do 0,60, ovisno o dobi ispitanika i u raznim kulturama (Mac Arthur, 1968., iz 10).

Test Bender-Santucci (skraćeno GTPO) ili Grafički test perceptivne organizacije razvila je Lauretta Bender 1938. Test se sastoji od 9 sličica s figurama koje dijete treba precrtati, dizajniranim prema Wertheimerovim geštaltističkim principima (11). Riječ je o vizuomotornom testu kao aspektu praktične inteligencije. Test je zadovoljavajuće pouzdan (0,70) a značajno je povezan s rezultatom u testu Binet-Simona ($r = ,44$), a sa skalama WISC-a u rasponu od $r = ,61 - ,67$, a s Ravenovim Standardnim progresivnim matricama $r = ,42$ (Kulcsar, 1980 iz 11). Rezultat je za potrebe ovog istraživanja bodovan brojem točno nacrtanih figura.

Santa Barbara zdravi start upitnik za odgajatelje (skraćeno SBZSUZO; u originalu Santa Barbara County Healthy Start Teacher Questionnaire) je razvijen za mjerenje spremnosti djece za školu u područjima: tjelesno zdravlje, fine i grube motorne vještine, pristup učenju, socio-emocionalni razvoj, te jezik / komunikacija (12). Čestice Santa Barbara upitnika spremnosti za školu razvijene su nakon preispitivanja 13 različitih načina procjene spremnosti i nedavnih istraživanja koja se odnose na zajedničke pokazatelje spremnosti za školu na nacionalnoj i državnoj razini. Autor je sastavio popis najčešće mjerenih domena i pitanja za mjerenje svake domene koja uključuje: fizičko zdravlje, fine i grube motorne vještine, pristup učenju, socio-emocionalni razvoj i jezik / komunikaciju. Popis od 35 pitanja razvijen je iz ovog istraživanja i dan fokus grupama. Analizirani su rezultati 249 predškolske djece i korišteni u eksploratornoj faktorskoj analizi. 15 pitanja ukazivalo je na prisutnost ili odsutnost faktora rizika, na skali procjene od četiri stupnja Liketova tipa, s procjenama od 4 (skoro uvijek) do 1 (skoro nikad). Dobivena su tri faktora s zadovoljavajućim metrijskim karakteristikama. Kaiserova mjera za adekvatnost uzorkovanja bila je zadovoljavajuća (,89). Svojsvene vrijednosti tri faktora bile su iznad 1. Ti faktori objašnjavaju značajan dio inter-item varijance (67,73%). Faktori su interpretirani kao socio-emocionalni razvoj (48,6% zajedničke varijance), razvoj jezika (10,3%), i pristup učenju (8,5%). Kohezija faktora ispitivana je pomoću Cronbach alpha koeficijenta, i utvrđeno je da pouzdanost varira u rasponu od 0,84 do 0,89. Prvi faktor agregira šest stavki se odnose na socio-emocionalnu prilagodbu (npr., iniciranje i reakcije na odgovarajući način prema drugima). Oznaka «socio-emocionalna prilagodba» je dana ovom faktoru i njegove kohezija je bila odlična ($\alpha = ,86$). Drugi faktor, koji se sastoji od četiri stavke, mjeri razvoj jezika (tj. komunicira verbalno, sluša priče, slika da ispriča priču; $\alpha = 0,89$). Oznaka «razvoj jezika» bila je dana ovom faktoru. Treći faktor je sumacija pet stavki vezanih za učenje ponašanja kao što je znatiželja i oduševljenje školskim aktivnostima ($\alpha = ,84$). Oznaka «pristupa prema učenju» je dodijeljena ovom faktoru (12). Prosječni rezultati za Latino populaciju djece u Kaliforniji bio je za pristup učenju 2,73 ($\alpha = ,33$), govorni razvoj 2,24 ($\alpha = ,55$), te za socio-emocionalni razvoj 2,65 ($\alpha = ,37$). Ovo je prva primjena upitnika na hrvatskoj populaciji, i u ovoj preliminarnoj primjeni upitnik je pokazao zadovoljavajuću faktorsku strukturu (tri faktora tumače ukupno 63 % zajedničke varijance, prvi 21 %, drugi 14 % i treći 27 %, i približno su podudarni onima iz američkog uzorka). Pouzdanost tri faktora iz našeg istraživanja (Cronbach alfa koeficijent) bili su: ,77 (prvi faktor), ,77 (drugi faktor), te ,74 za treći faktor. Na temelju dobivenih faktora iz originalne američke verzije upitnika, rezultati za pojedine vrste kompetencije (faktori) definirani su kao jednostavna linearna kombinacija procjena na varijablama koje ih definiraju (zbroj procjena za čestice pojedine skale). Pouzdanost instrumenta u cijelosti u našem istraživanju bila je ,89. Od metoda obrade podataka, korišteni su statistički postupci u sklopu programskog paketa SPSS: deskriptivna statistika, koeficijenti pouzdanosti (Cronbach's alfa), metoda glavnih komponenata, rang-korelacije (Mejovšek, 2003).

Rezultati i diskusija

U tablici 1 je vidljivo da sve distribucije odstupaju od normalne. Međutim, budući da niti jedna distribucija nije bimodalna, a broj ispitanika je dovoljno velik, korištene su parametrijske metode obrade podataka. Podaci o prosječnim rezultatima daju uvid u prosječno postignuće djece koja su školski obveznici u različitim vrstama zadataka.

Tablica 1. Upitnik fonološke svjesnosti – deskriptivna statistika

Čestica	Aritmetičk a sredina	Standardna devijacija	Max D (Kolmogorov Smirnov test)	Značajnost
glasovna analiza	2,88	2,17	0,28	p < ,01
glasovna sinteza	3,18	2,12	0,30	p < ,01
izdvajanje prvog glasa	4,44	1,46	0,50	p < ,01
izdvajanje zadnjeg glasa	3,15	2,30	0,37	p < ,01
brojanje glasova	2,88	2,17	0,28	p < ,01
baratanje glasovima	2,81	2,61	0,22	p < ,01
poznavanje slova abecede	22,81	7,54	0,27	p < ,01
ukupno fonološka svjesnost	19,33	11,64	0,20	p < ,01

Pouzdanost Upitnika fonološke svjesnosti (Cronbach's alfa) bila je ,86, a standardiziranog koeficijenta pouzdanosti čak ,95. Dakle, mjerni instrument je visoko pouzdan i neosjetljiv na pogreške mjerenja. Također, u tablici 2 se vidi da su prosječne interkorelacije čestica s ostalima su vrlo visoke, a prosječna interkorelacija iznosi ,86. Upitnik stoga možemo smatrati homogenim i reprezentativnim za predmet mjerenja (fonološku svjesnost). Također, pouzdanost upitnika bitno se ne smanjuje ukoliko iz njega izdvojimo pojedine čestice (pouzdanost bi ostala u rasponu od ,83 do ,95). Čestice upitnika tumače čak 75 % ukupnog varijabiliteta, dakle upitnik posjeduje visoku konstruktivnu valjanost, a jedinstveni faktor fonološke svjesnosti saturiraju značajno sve varijable, u rasponu od ,66 (izdvajanje prvog glasa u riječi) do ,94 (glasovna analiza i brojanje glasova).

Tablica 2. Upitnik fonološke svjesnosti - analiza glavnih komponenti; korelacije varijabli s glavnim komponentom; interkorelacije i pouzdanost pojedinih čestica

Čestica	Korelacije varijabli s faktorom	Prosječna interkorelacija s drugim česticama	Cronbach's α bez čestice
glasovna analiza	,94	,89	,83
glasovna sinteza	,92	,89	,83
izdvajanje prvog glasa	,66	,68	,86
izdvajanje zadnjeg glasa	,92	,87	,83
brojanje glasova	,94	,89	,83
baratanje glasovima	,86	,78	,83
poznavanje slova abecede	,81	,76	,95
Karakteristični korijen	5,28	Prosjek: ,86	Prosjek: ,85
Objašnjena varijanca	75 %		

U tablici 3 vidljivo je da su sve varijable Upitnika fonološke svjesnosti nisko ili osrednje ali značajno pozitivno povezane s postignućem u Grafičkom testu perceptivne organizacije (GTPO). Međutim, dosta je nešto nižih ali pozitivnih i značajnih korelacija s testom neverbalne inteligencije (CPM). Zanimljiv je podatak da je učinak u Upitniku fonološke svjesnosti nisko ili osrednje ali značajno pozitivno povezan s varijablama kompetencije djece za polazak u školu, i to ponajprije govornom kompetencijom te kompetencijom pristupa učenju. Socio-emocionalna kompetencija je puno slabije premda pozitivno povezana s varijablama fonološke svjesnosti.

Tablica 3. Upitnik fonološke svjesnosti - usporedna valjanost (rang-korelacije s drugim mjernim instrumentima)

Varijable	socioemocionalna kompetencija	govorna kompetencija	kompetencija učenja	Ukupna kompetencija	CPM	GTPO
glasovna analiza	0,19	0,34	0,39	0,34	0,31	0,38
glasovna sinteza	0,07	0,30	0,35	0,26	0,21	0,35
izdvajanje prvog glasa	0,25	0,54	0,41	0,43	0,18	0,46
izdvajanje zadnjeg glasa	0,14	0,31	0,43	0,33	0,25	0,35
brojanje glasova	0,19	0,34	0,39	0,34	0,31	0,38
baratanje glasovima	0,25	0,36	0,43	0,39	0,38	0,40
poznavanje slova abecede	0,08	0,33	0,30	0,26	0,17	0,42
Ukupno fonološka svjesnost	0,20	0,39	0,44	0,38	0,31	0,42

Što ovi rezultati znači i što smo još mogli zamijetiti? Ponajprije, izgleda da je Upitnik fonološke svjesnosti mjerni instrument koji odlično može poslužiti u praktičnom radu logopeda u dječjem vrtiću, kao i objedinjavanju svih podataka o pripremljenosti djece za školu.

S druge strane, povezanost vizuo-motornih sposobnosti i vještina analize i sinteze s fonematskom svjesnošću može indicirati da u mozgu možda postoji «jedinostveni centar» za analitičke i sintetičke sposobnosti. Dijete koje zna raščlaniti i spojiti glasove, često istovremeno zna dobro raščlaniti lik romba, i precrta ga «korak po korak», dakle crtu po crtu, i obratno.

U pogledu kvalitativnih opservacija, da se zamijetiti sljedeće. Kod neke djece, prilikom ispitivanja fonemske svjesnosti, primijećeno je da si djeca u uspostavljanju veze između slova i glasa pomažu na način da izgovore naziv predmeta (glasno ili tiho) koji je u slovarici prikazan uz pojedino slovo, a tek onda izgovore glas koji je njegova zvučna realizacija. Na temelju toga se događalo da su djeca kod nekih slova radila zamjene npr. kod sličice na kojoj je prikazana ljujčica govorili bi da je to slovo LJ, iako je sličica bila vezana za slovo NJ pa je prema tome na slici bila prikazana njihaljka. Također smatram da bi rezultati bili lošiji da se ispitivala usvojenost veze slovo – glas bez prisutnih sličica za pojedino slovo, jer bi na taj način izostala asocijacija sa tom sličicom, znači dijete bi samo na temelju zapamćenog oblika pojedinog slova trebalo zaključiti o kojem se glasu radi, što bi onoj djeci koja nisu u većoj mjeri savladala sva slova predstavljalo otežanu okolnost. Nedostaje još komentara o slovima koja su većina djece savladala, odnosno o onim slovima koja su većini djece još nepoznata.

Rezultati su pokazali da je zadatak brojanja glasova praktički istovjetan zadatku glasovne analize, pa bismo jedan od ta dva zadatka mogli u budućnosti izostaviti. Naime, logično je za pretpostaviti da, ako dijete nema razvijenu glasovnu analizu na određenoj razini (npr. za riječi od 5 glasova), ono vjerojatno neće niti moći točno izbrojiti glasove od kojih se sastoji ta riječ, premda inače («mehanički») zna brojati do 5.

Zaključci

Upitnik fonološke svjesnosti posjeduje vrlo zadovoljavajuće metrijske karakteristike i vjerojatno može biti pogodan instrument za ispitivanje fonološke svjesnosti predškolske djece, osobito u uvjetima rada stručnog suradnika logopeda u dječjem vrtiću. On je izrazito visoko pouzdan i valjan, i pozitivno je i značajno povezan s drugim mjernim instrumentima koji se koriste za procjenu zrelosti djeteta za polazak u školu.

Literatura

- Šimunec-Muhek J. Ispitivanje metrijskih karakteristika jedne verzije numeričkog subtesta novog testa spremnosti za školu [diplomski rad]. Zagreb: Filozofski fakultet; 2005.
- Gathercole, SE, Baddeley, AD. Working memory. London: LEA Publ. U: Ljubešić, M. (ur) Jezične teškoće školske djece. Zagreb: Školske novine; 1993.
- Adams, M, Foorman, B, Lundberg, I, Beeler, T. Phonemic awareness in young children. Baltimore: Brookes; 1998.
- Anthony, JL., Lonigan, C.J. The Nature of Phonological Awareness: Converging Evidence from Four Studies of Preschools and Early Grade School Children, Journal of Educational Psychology. 2004;96(1):43-55.
- Castle JM., Riach, J, Nicholson, T. Getting of to a better start in reading and spelling: The effects of phonemic awareness instruction within a whole language program. Journal of Educational Psychology. 1994;86(3):350-359.
- Snider, VE. A primer on phonemic awareness: What it is, why it's important, and how to teach it. School Psychology Review.1995;24:443- 455.
- Yopp, HK. The validity and reliability of phonemic awareness tests. Reading Research Quarterly. 1988;23:159-177.
- Perfetti, CA, Beck, I, Bell, L, Hughes, C. Phonemic knowledge and learning to read are reciprocal: A longitudinal study of first grade children. Merrill-Palmer Quarterly. 1987;33:283-319.
- Šokota, Ž. Slovarica slagalica. Zadar: Forum; 2008.
- Raven, J, Raven, JC, Court, JH. Priručnik za Ravenove progresivne matrice i ljestvice rječnika, standardne progresivne matrice. Jastrebarsko: Naklada Slap; 1999.
- Testul Bender Santucci. Skinuto 26.2.2009.s: <http://www.preferatele.com/teste/test5.php>
- Pavelski Pyle, R. Santa Barbara School Readiness Scale: School Readiness Needs of Latino Preschoolers in Santa Barbara County. Lucille Packard Children's Hospital, Stanford University. Skinuto 1.1.2009.s: http://first5santabarbaracounty.org/docs/F5SB_SR_Study.pdf
- Mejovšek, M. Uvod u metode znanstvenog istraživanja. Zagreb: Naklada Slap; 2003.

Kontakt adresa:

Maja PAVIĆ
Dječji vrtić «Trnoružica»
Zagreb, Rusanova 11

